

Botirjon ZOKIROV.

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti mustaqil izlanuvchisi, PhD

E-mail: zokirovbotirjon5@gmail.com

SOME ASPECTS OF BILATERAL REGIONAL AND INTERNATIONAL COOPERATION OF UZBEKISTAN ON THE ISSUES OF RETURN OF CRIMINAL ASSETS

Annotation

The article analyzes some aspects of bilateral, regional and international cooperation of the Republic of Uzbekistan with foreign countries on the issue of returning criminal assets, including an analysis of agreements concluded with Pakistan, India, China, the Czech Republic, Bulgaria, the United Arab Emirates, Azerbaijan and other countries.

Key words: Mutual legal assistance in criminal matters, contracting parties, return of proceeds from criminal activity, scope of legal assistance.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ДВУСТОРОННИЕ РЕГИОНАЛЬНЫЕ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ УЗБЕКИСТАНА ПО ВОПРОСАМ ВОЗВРАТА ПРЕСТУПНЫХ АКТИВОВ

Аннотация

В статье анализируются некоторые аспекты двустороннего, регионального и международного сотрудничества Республики Узбекистан с зарубежными странами по вопросу возврата преступных активов, в том числе анализ соглашения, заключенные с Пакистаном, Индией, Китаем, Чехией, Болгарией, Объединенными Арабскими Эмиратами, Азербайджаном и другими странами.

Ключевые слова: Взаимная правовая помощь по уголовным делам, договаривающиеся стороны, возврат доходов от преступной деятельности, объем правовой помощи.

JINOIY AKTIVLARNI QAYTARISH MASALALARIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING IKKI TOMONLAMA MINTAQAVIY VA XALQARO HAMKORLIGINING O'ZIGA XOS JIHLARI

Аннотация

Maqolada jinoiy aktivlarni qaytarish masalalarida O'zbekiston Respublikasining xorijiy mamlakatlar bilan ikki tomonlama mintaqaviy va xalqaro hamkorligining o'ziga xos jihatlari, jumladan Pokiston, Hindiston, Xitoy, Chexiya, Bolgariya, Birlashgan Arab Amirliklari, Ozarbayjon va boshqa davlatlar bilan tuzilgan shartnomalar tahlili yoritilgan.

Kalit so'zlar: Jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam, ahdlashuvchi tomonlar, jinoiy faoliyat natijasida olingan daromadlarni qaytarish, huquqiy yordam ko'lami.

Kirish. Protessual jihatdan jinoiy aktivlarni qaytarish sohasidagi davlatlararo hamkorlik o'zarolik prinsipi hamda xalqaro shartnomalardan kelib chiqib amal qiladi. Shartnomalar ishtirokchilarning sonidan kelib chiqib, ikki tomondama hamda ko'p tomonlama bo'lishi mumkin, shuningdek, masshtabi jihatdan mintaqaviy va xalqaro miqyosda bo'ladi. Dastavval, O'zbekiston Respublikasining mazkur sohadagi mintaqaviy hamkorligini tahlil etadigan bo'lsak, ushbu hamkorlik analogik xususiyat ikki tomonlama shartnomalarni ko'rsatish mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ikki tomonama mintaqaviy va xalqaro hamkorlikni tahlil etishda O'zbekiston bilan Pokiston, Hindiston, Xitoy, Chexiya, Bolgariya, Birlashgan Arab Amirliklari, Ozarbayjon kabi davlatlar bilan tuzilgan fuqarolik, oilaviy va jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam ko'rsatish to'g'risidagi shartnomalarni tahlil etish mumkin. Ularda sohaga oid hamkorlikning asosiy jihatlari ko'rsatib o'tilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Jinoiy aktivlarni qaytarish masalalari jinoyat protessual huquq fanining predmeti bo'lganligi sababli, mavzuni tadqiq etish ikki tomonama shartnomalarni tizimli tahlil etish orqali ko'rib chiqishimiz mumkin.

Xususan, 11.11.2014 yilda Birlashgan Arab Amirliklari bilan imzolangan "Jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam to'g'risida" shartnomaning 15-m. so'ralayotgan tomon o'z qonunchiligiga muvofiq so'rayotgan Tomonda tergov qilinayotgan jinoyatga aloqador har qanday ashyolarni topish uchun tintuv o'tkazish, xatlash yoki topshirish to'g'risidagi so'rovni bajarishi hamda ushbu ashyolarni topshirishi lozimligi ko'rsatib o'tilgan [1].

Shuningdek, so'ralayotgan Tomon so'rayotgan Tomonni u talab qilishi mumkin bo'lgan har qanday tintuv natijalari, xatlash joyi va holatlari hamda olib qo'yilgan ashyolarning kelgusida saqlanishiga doir ma'lumotlar bilan ta'minlashi lozim (3-b).

Bundan tashqari jinoiy faoliyat natijasida olingan aktivlarni qaytarishni rag'batlantirishga qaratilgan 17-moddada:

- tomonlardan biri boshqa tomon hududida joylashgan va musodara qilinishi mumkin bo'lgan, xatlanishi mumkin bo'lgan jinoiy daromadlar, jinoyat predmetlari va qurollari ma'lum bo'lsa, u bu haqda boshqa tomonni xabardor qilishi mumkin (1-b);

- Tomonlar jinoiy daromadlar, jinoyat predmetlari va qurollarini musodara qilish, jinoyat oqibatida yetkazilgan zararni qoplash va undirishda o'zaro yordam beradi (2-b);

- jinoiy daromadlar, jinoyat predmetlari va qurollarini saqlayotgan tomon o'z qonunchiligiga muvofiq, ularni tasarruf etadi, mazkur mulkning hammasini yoki bir qismini yoxud uni sotishdan olingan foydani boshqa tomonga topshirishi mumkin (3-b).

E'tiborlisi, agar so'ralayotgan tomon so'rayotgan tomondan talon-toroj qilingan davlat mulki bo'lgan aktivlarni xatlansa yoki musodara qilsa, ushbu aktivlarni ularning legallashtirilganligi yoki legallashtirilmaganligidan qat'i nazar, asosli xarajatlarni chiqarib tashlagan holda so'rayotgan tomonga qaytarib beradi (18-modda 1-b).

19-moddada musodara qilingan aktivlar yoxud ularga tenglashtirilgan mablag'larni taqsimlash masalalari tartibga solingan bo'lib, unda:

1. Agar bir Tomon ixtiyorida davlat aktivi hisoblanmagan, musodara qilingan mulk bo'lsa, saqlovchi tomon boshqa tomonni bunga hamkorlik qilgan deb hisoblasa, saqlovchi Tomon o'z ixtiyoriga ko'ra va o'z qonunchiligiga muvofiq ushbu aktivlar yoki ularga tenglashtirilgan mablag'larni hamkorlik qiluvchi Tomon bilan taqsimlab olishi mumkin.

2. Agar alohida holatlarda Tomonlar boshqacha tarzda kelishib olmagan bo'lsa, aktivlarni taqsimlash to'g'risidagi so'rov musodara qilish bo'yicha yakuniy qaror kuchga kirgandan so'ng bir yil ichida yuborilishi lozim.

3. Agar Tomonlar boshqacha tarzda kelishib olmagani bo'lsa, saqlovchi Tomon mazkur modda qoidalariga muvofiq har qanday summani topshirishda undan foydalanish shartlarini belgilamasligi lozim, shu jumladan, hamkorlik qiluvchi Tomondan boshqa davlat, tashkilot yoki jismoniy shaxs bilan ushbu mablag'ni bo'lishishni talab qilmasligi lozim.

24.11.2003 yildagi Bolgariya bilan imzolangan "Jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam to'g'risida"gi shartnomada jinoiy yo'l bilan topilgan daromadlarni qonuniylashtirish orqali erishilgan mulkning qidiruvida ko'maklashish ko'rsatib o'tilgan (2-modda, 8-b.) [2].

18-moddada jinoiy oqibatida o'g'irlangan so'ralayotgan tomon hududida topilgan barcha mulk so'rayotgan tomonga berilishi ko'rsatilib, so'rayotgan tomon hududida ushbu mulk xatlovga olinishi yoki musodara qilinishi lozim bo'lsa, so'ralayotgan tomon uni berishni rad qilishi yoki vaqtinchalik berib turishi mumkinligi belgilangan.

12.02.2003 yilda Koreya Respublikasi bilan tuzilgan "Jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam to'g'risida"gi shartnomaning 1-moddasida tomonlar o'zaro mulkni qidirish va xatga olish bo'yicha so'rovlarni bajarishi (e) va jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni kuzatish, ushlab qolish, olib qo'yish va musodara qilishi (g) ko'rsatib o'tilgan [3].

Shuningdek, 15-moddada so'ralayotgan tomon so'rayotgan tomonning jinoiy ishiga taalluqli tintuv, mulk xatlovi va materiallarni yetkazib berish bilan bog'liq so'rovlarni amalga oshirishi lozimligi belgilangan.

18.06.1997 yildagi Ozarbayjon Respublikasi bilan tuzilgan "Fuqarolik, oilaviy va jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam ko'rsatish to'g'risida"gi shartnomada ham tomonlar jinoiy ishlarining fuqarolik da'vosi qismi bo'yicha hukmlarni e'tirof etish va ijro etish yo'li bilan bir-birlariga yordam berishlari ko'rsatib o'tilgan (3-m.) [4].

Shuningdek, 58-moddada so'ralgan tomon jinoiy yo'l bilan topilgan ashyolarni so'ragan tomonga berishi, ayblanuvchining o'limi oqibatida yoki boshqa sabablarga bilan shaxsni berish mumkin bo'lmagan hollarda ham bu ashyolar iltimosnomaga binoan berilishi belgilangan.

14.03.2007 yilda Pokiston Islom Respublikasi hukumati bilan tuzilgan "Jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam to'g'risida" shartnomada o'g'irlangan mulkni qidirib topish va berish (ye), so'rayotgan tomon davlatida jinoiy ishlar bo'yicha chiqarilgan sud qarorlarini so'ralayotgan tomonga ijro etish yuzasidan o'zaro yordam berishi ko'rsatib o'tilgan (b) (1-m.) [5].

Shuningdek, 16-moddaning 2-bandida jinoiy faoliyat orqali olingan daromadlarni tomonlar chegaralash yoki ushlab olish bilan bog'liq barcha choralarni amalga oshirishi ko'rsatib o'tilgan.

23.06.1994 yilda Turkiya Jumhuriyati bilan tuzilgan "Fuqarolik, savdo va jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam ko'rsatish haqida"gi shartnomada ahdlashuvchi tomonlar jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam ko'rsatish majburiyatini olishi hamda tintuv, ashyoviy dalillarni musodara qilish va berish, kabi masallarda o'zaro yordam ko'rsatishi belgilangan [6].

02.05.2000 yildagi "Jinoiy ishlar yuzasidan o'zaro huquqiy yordam to'g'risida"gi Hindiston Respublikasi bilan tuzilgan shartnomada:

- mol-mulkni berish;
- ashyoviy dalillarni vaqtincha berib turish;
- tintuv o'tkazish va ashyolarni olib qo'yish to'g'risidagi so'rovlarni bajarish;

- jinoiy orqali qo'lga kiritilgan mol-mulk turgan joyni aniqlash, uni hibsga olish, tortib olish va musodara qilish tadbirlarini ko'rishni tushunilishi belgilangan [7].

Shuningdek, 2-moddada, jinoiy orqali qo'lga kiritilgan mol-mulk bo'yicha ko'riladigan chora tadbirlar tartibga solingan bo'lib, unga ko'ra:

1. So'ralayotgan tomon jinoiy orqali topilgan har qanday mol-mulk bor-yo'qligini aniqlash uchun barcha chora-tadbirlarni

ko'radi va tekshirish natijalari to'g'risida so'rayotgan tomonga xabar qiladi.

2. So'rov jinoiy orqasida topilgan mol-mulkni hibsga olish yoki musodara etishni ta'minlash maqsadida berilishi mumkin. Bu so'rayotgan tomonning sudi yoki boshqa vakolatli organining qarorini kuchlantirish yoxud so'ralayotgan tomonga mol-mulkni hibsga olish yoki musodara qilish maqsadida so'ralayotgan tomonning vakolatli organiga so'rov yuborishni o'z ichiga olishi mumkin.

3. So'rov jinoiy orqasida topilgan mol-mulkni qaytarib berish to'g'risida qaror ijrosini ta'minlash maqsadida hibsga olishda yordam so'rab berilishi mumkin.

11.12.1997 yilda Xitoy Xalq Respublikasi bilan imzolangan "Fuqarolik va jinoiy ishlar bo'yicha huquqiy yordam to'g'risida"gi shartnomada tan olinishi va bajarilishi lozim bo'lgan qarorlarga jinoiy ishlar bo'yicha yetkazilgan zararni qoplashga oid sud qarorlari qayd etilgan (17-m. 2-b.) [8].

Shuningdek, 23-moddada qayd etilgan yordam ko'lamida tomonlar jinoiy yo'l bilan qo'lga kiritilgan ashyoviy dalillarni, pul va moddiy boyliklarni topshirishga oid topshiriqlarni bajarish majburiyatini olishi belgilangan.

Bundan tashqari, 25-moddada tomonlar jinoiy natijasida topilgan pul va moddiy boyliklarni topshirishlari, biroq bunday topshirish so'ralayotgan tomonning yoki uchinchi shaxslarning ushbu boyliklarga bo'lgan huquqlarini cheklashi kerak emasligi belgilangan.

18.01.2002 yildagi "Fuqarolik va jinoiy ishlar bo'yicha huquqiy yordam hamda huquqiy munosabatlar to'g'risida"gi Chexiya Respublikasi bilan tuzilgan shartnomaning 5-moddasida 2-bandida tomonlar tintuv o'tkazish, predmet va hujjatlarni olib qo'yish, mulkni xatlash, ashyoviy dalillarni jo'natish va berish kabi masalalarda o'zaro yordam berishlari ko'rsatib o'tilgan [9].

Shuningdek, 67-moddada so'ralayotgan tomon jinoiy natijasida sotib olingan mol-mulkni so'rayotgan tomonning so'rovi bo'yicha berishi (1), mol-mulk, agar hatto ushlab berilishi talab etilayotgan shaxsning qochganligi yoki o'lganligi holatida ham berilishi mumkinligi (2) belgilangan.

Bundan tashqari tomonlar jinoiy orqali topilgan daromadlarni aniqlashda, olib qo'yishda va musodara qilishda bir-birlariga yordam ko'rsatadilar (81-m.).

Bunda so'rayotgan tomon so'ralayotgan tomonga jinoiy orqali topilgan daromadlar borasida yordam to'g'risida so'rov yuborar ekan, o'zi bunday so'ralayotgan tomonning yurisdiksiyasi doirasida bo'lishi mumkin deb hisoblagan sabablar haqida ma'lum qiladi (82-m.).

Shuningdek, jinoiy orqali topilgan daromadlarning borligi aniqlansa, so'ralayotgan tomon, so'rayotgan tomon sudi tomonidan hal qiluvchi qaror qabul qilingunga qadar biron-bir operatsiya o'tkazishga, yoki ulardan foydalanishga yo'l qo'ymaslik maqsadida tegishli choralarni ko'radi.

Ahdlashuvchi tomon so'ralayotgan tomonning jinoiy orqali topilgan daromadlarni olib qo'yish yoki musodara qilish to'g'risidagi hal qiluv qarorini ijro etadi, ijro etishga sanksiya beradi yoki so'roviga muvofiq ushbu daromadlarni olish uchun boshqa zarur choralar ko'radi.

Tahlil va natijalar. Yuqorida qayd etilgan shartnomalarni tahlil etish orqali, O'zbekiston Respublikasining xorijiy davlatlar bilan ikki tomonlama jinoiy aktivlarni qaytarish masalalaridagi hamkorligi sohaning ayrim jihatlarini qamrab olgan bo'lib, mintaqaviy va halqaro hamkorlikni rivojlantirishda aynan jinoiy aktivlarni repatriatsiyasiga ko'proq urg'u berishni hamda vakolatli mas'ul idoralarni o'zaro hamkorligini takomillashtirishni talab etadi.

Xulosa va takliflar. Shu jihatdan kelgusida, xorijiy davlatlar bilan jinoiy aktivlarni qaytarish masalalaridagi mintaqaviy va halqaro hamkorlikni rivojlantirishda vakolatli mas'ul idoralarni o'zaro hamkorligini rag'batlantirishga qaratilgan sharnomlarni imzolash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi bilan Birlashgan Arab Amirliklari o'rtasida jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam to'g'risida shartnoma 2014 yil 11 noyabr, abu dabi// <https://lex.uz/docs/3086287>;

2. O'zbekiston Respublikasi bilan Bolgariya Respublikasi o'rtasida jinoiy ishlari bo'yicha huquqiy yordam ko'rsatish to'g'risida shartnoma 2003 yil 24 noyabr, sofiya // <https://lex.uz/docs/1326768>;
3. O'zbekiston Respublikasi bilan Koreya Respublikasi o'rtasida jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam to'g'risida shartnoma 2003 yil 12 fevral, toshkent// <https://lex.uz/ru/docs/1328373>;
4. O'zbekiston Respublikasi va Ozarbayjon Respublikasi o'rtasida fuqarolik, oilaviy va jinoiy ishlar bo'yicha huquqiy yordam hamda huquqiy munosabatlar to'g'risida shartnoma 1997 yil 18 iyun, toshkent//<https://lex.uz/docs/2191465>;
5. O'zbekiston Respublikasi hukumati bilan Pokiston Islom Respublikasi hukumati o'rtasida jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam to'g'risida shartnoma 2007 yil 14 mart, toshkent // <https://lex.uz/docs/2071423>;
6. O'zbekiston Respublikasi va Turkiya Jumhuriyati o'rtasida fuqarolik, savdo va jinoiy ishlar bo'yicha o'zaro huquqiy yordam ko'rsatish haqida shartnoma 1994 yil 23 iyun, anqara//<https://lex.uz/docs/2592206>;
7. O'zbekiston Respublikasi bilan Hindiston Respublikasi o'rtasida jinoiy ishlar yuzasidan o'zaro huquqiy yordam to'g'risida shartnoma 2000 yil 2 may, dehli // <https://lex.uz/docs/2095802>;
8. O'zbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasi o'rtasida fuqarolik va jinoiy ishlar bo'yicha huquqiy yordam to'g'risida shartnoma 1997 yil 11 dekabr, pekin// <https://lex.uz/docs/2198491>;
9. O'zbekiston Respublikasi bilan Chexiya Respublikasi o'rtasida fuqarolik va jinoiy ishlar bo'yicha huquqiy yordam hamda huquqiy munosabatlar to'g'risida shartnoma. 2002 yil 18 yanvar, toshkent // <https://lex.uz/docs/2085965>.